

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δράματος/βιοματικής μάθησης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Μια πρακτική εφαρμογή. Το παράδειγμα της Θράκης

Γιαννοπούλου Καλ., Εκπαιδευτικός-Υποψ. Διδάκτ. ΔΠΘ

Περίληψη

Ο στόχος της εργασίας αυτής είναι να αναδείξει τη σημασία του Εκπαιδευτικού Δράματος/βιοματικής μάθησης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και να παρουσιάσει τη χρήση του στην υποστήριξη των μουσουλμανοπαίδων της Θράκης. Αποτελείται από δυο μέρη, θεωρητική εισαγωγή για το εκπαιδευτικό δράμα και παρουσίαση της πρακτικής εφαρμογής του σε μειονοτικούς μαθητές στην περιοχή της Θράκης στα πλαίσια του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ 2 του ΥΠΕΠΘ στο υπόεργο: «Ενέργειες υποστήριξης μειονοτικού μαθητικού πληθυσμού με ιδιαίτερα προβλήματα». Ο ρόλος της εκπαίδευσης σήμερα σε ένα κόσμο ταχείας κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής είναι πολλαπλός: να κινητοποιήσει τους νέους, να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση και την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, να αυξήσει την απασχόληση, να αναπτύξει επικοινωνιακές δεξιότητες, να ενθαρρύνει την κοινωνική συμμετοχή και την πολιτισμική ανοχή, να προωθήσει την κοινωνική υπευθυνότητα και την πολιτική συμμετοχή να προωθήσει την κοινωνική ενσωμάτωση και να καταπολεμήσει τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια αναγκαιότητα στο σύγχρονη κοινωνία καθώς και η εφαρμογή προγραμμάτων για την επίτευξη των παραπάνω στόχων. Το εκπαιδευτικό δράμα έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στον τομέα της ανθρώπινης κατανόησης γιατί δίνει τη δυνατότητα σύζευξης διαφορετικών μορφών αναπαράστασης της πραγματικότητας. Είναι μια συλλογική και ατομική εκπαιδευτική εμπειρία εμπεριέχει τα θεμελιώδη συστατικά του παιχνιδιού, την ύπαρξη μια φανταστικής κατάστασης και κανόνων που απορρέουν απ' αυτήν, και αποτελεί μια διαδικασία εξέτασης διερεύνησης ανθρώπινης συμπεριφοράς, χρησιμοποιώντας τα δομικά στοιχεία της θεατρικής φόρμας. Σκοπεύει στην ολόπλευρη προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των συμμετεχόντων καθώς και την αποτελεσματικότερη αφομοίωση της γνώσης μέσα στο κοινωνικό της πλαίσιο. Στη μειονοτική εκπαίδευση όπου ο δίγλωσσος χαρακτήρας της και ο κατακερματισμός των γνωστικών αντικειμένων σε δυο διαφορετικούς γλωσσικούς και πολιτισμικούς κώδικες καθιστά δύσκολη την πλήρη ένταξη των μαθητών στις εκπαιδευτικές δομές το εκπαιδευτικό δράμα ως μεθοδολογικό εργαλείο αλλά και ως αυτόνομη μορφή τέχνης μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μαθητών και στη γλωσσική τους ενίσχυση. Συνοπτικά, το εκπαιδευτικό δράμα μεταφέρει τους συμμετέχοντες στο χώρο του φανταστικού και τους δίνει την ευκαιρία να επιχειρήσουν να αναπτύξουν γλωσσικές δομές κατάλληλες για νέες καταστάσεις. Χρησιμοποιεί τεχνικές οι οποίες επιτρέπουν στα άτομα να δράσουν, να ξεκινήσουν από τις δικές τους ανάγκες, να δημιουργήσουν καταστάσεις κατανόησης του εαυτού τους των άλλων και της ζωής. Βάζει τους συμμετέχοντες σε τέτοιους ρόλους έτσι ώστε να μπορούν να εμβαθύνουν σε διάφορα κοινωνικά προβλήματα καθώς και να αντιμετωπίσουν και να αναλύσουν διαφορετικές απόψεις από τις δικές τους. Μπορούν λοιπόν να υποδυθούν ένα ρόλο που είναι τελείως άγνωστος σ' αυτούς. Μέσα από αυτήν την εμπειρία ανοίγεται ο δρόμος προς την γνώση και την κατανόηση του διαφορετικού.

Θεωρητική εισαγωγή

Στην πολυπολυπολιτισμική κοινωνία της Θράκης η οποία σήμερα συγκροτείται από γηγενείς χριστιανούς, από παλλινοστούντες και από τη μουσουλμανική κοινότητα η οποία αποτελείται από τρεις πολιτιστικές μειονότητες (Πομάκους, Αθίγγανους, Τουρκογενείς) (Μπαγιουρούκη 2004, Τσιτσελίκης & Χριστόπουλος 2003) ο διαπολιτισμικός χαρακτήρας της αγωγής καθώς και η εισαγωγή καινοτόμων προσεγγίσεων στην εκπαίδευση οποίες θα προσφέρουν στα παιδιά των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων ευκαιρίες να αποκτήσουν γνώσεις, να ενισχύσουν την αυτοεκτίμηση, να αναπτύξουν κοινωνική συμπεριφορά., συνεργατικότητα, υπευθυνότητα και ικανότητα χειρισμών και επίλυσης προβλημάτων είναι μια αναγκαιότητα (Ρουσέας & Βρεττάκου 2006). Οι εκπαίδευση κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής, της αλληλεγγύης,

της πολιτισμικής ένταξης, και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Κανδυλάκη 2006, NACCCE, 1998).

Όπως αναφέρεται στην έκθεση *‘Οι τέχνες στο σχολείο’* (Gulbenkian report 1989) ο ρόλος των τεχνών είναι πολύ σημαντικός και θα έπρεπε να είναι το επίκεντρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Οι τέχνες είναι τρόποι κατανόησης οι οποίες αντανακλούν τη βασική ανθρώπινη ικανότητα να κατανοεί τον κόσμο μέσα από συμβολικές μορφές (Bruner 1970). Οι συγγραφείς της παραπάνω έκθεσης ισχυρίζονται ότι η αγωγή για τον πολιτισμό φέρνει τους μαθητές σε επαφή με στάσεις και αξίες άλλων πολιτισμών, τους δίνει την δυνατότητα να τις συγκρίνουν με τις δικές τους, τους βοηθά να συγκρίνουν τις σύγχρονες αξίες με τις παλιές και να συνειδητοποιήσουν τις πιθανές αλλαγές. Όλες οι τέχνες - μουσική, χορός, δράμα, ποίηση, καλές τέχνες, γλυπτική, λογοτεχνία - συνεισφέρουν σημαντικά στην κατανόηση των πολιτισμικών αλλαγών και διαφορών. Οι μαθητές γνωρίζοντας τα έργα τέχνης διάφορων πολιτισμών - θεατρικά έργα, πίνακες ζωγραφικής, λογοτεχνικά κείμενα, χορούς, μουσικά έργα - κατανοούν καλύτερα τις διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες οικοδομείται ο πολιτισμός. Η Δραματική Τέχνη στην Αγωγή (Εκπαιδευτικό Δράμα) ως κοινωνική μορφή τέχνης η οποία εμπλέκει τους συμμετέχοντες σε καταστάσεις όπου μπορεί να γίνει ένας διάλογος κατέχει ένα σημαντικό ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Είναι μια καινοτόμος, βιωματική μέθοδος μάθησης η οποία μπορεί να γίνει αρωγός της διαπολιτισμικής αγωγής δρώντας ως μεταμορφωτικός παράγοντας που θα ενθαρρύνει την εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης διαμορφώνοντας θετικές αντιλήψεις για τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών και δημιουργώντας ένα κλίμα αλληλεγγύης και σεβασμού προς τους άλλους πολιτισμούς.

Ο Phinn (1981) έχοντας μεγάλη διδακτική εμπειρία σε πολυπολιτισμική τάξη με ‘δύσκολα’ παιδιά ισχυρίζεται ότι το Εκπαιδευτικό Δράμα καλύπτει τα κενά μεταξύ των κανόνων του σπιτιού και του σχολείου επιτρέποντας στους μετανάστες να φέρουν τη δική τους κουλτούρα στο σχολείο. Υποστηρίζει ότι θα έπρεπε να περιλαμβάνει παραστάσεις, τραγούδια, χορούς, περιγραφές θρησκευτικών γιορτών αυτοσχεδιασμούς οικογενειακών σκηνών για τα οποία οι μαθητές θα αποκτήσουν μια αίσθηση περηφάνιας για τη δική τους πολιτιστική κληρονομιά και αυτό ίσως θα αλλάξει τη στάση των άλλων μαθητών. Το Εκπαιδευτικό Δράμα έχει να παίξει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην προώθηση της αρμονίας και ενοποίησης καθώς και στην διερεύνηση της φύσης της προκατάληψης και του θεσμικού ρατσισμού για δύο κύριους λόγους: Πρώτον επειδή ασχολείται με αισθήματα, προκαταλήψεις, στάσεις, συναισθήματα και δεύτερον επειδή το μεγαλύτερο μέρος του μαθήματος ασχολείται με προβλήματα, ερωτήσεις και κατανόηση διαφόρων καταστάσεων.

Το Εκπαιδευτικό Δράμα στηρίζεται στην ομάδα, στη συλλογικότητα και στη συνεργασία. Χρησιμοποιεί τεχνικές οι οποίες επιτρέπουν στα άτομα να δράσουν, να ξεκινήσουν από τις δικές τους ανάγκες, να δημιουργήσουν καταστάσεις κατανόησης του εαυτού τους των άλλων και της ζωής. Ξεκινά πάντα από μια διατάραξη των ανθρώπινων σχέσεων ένα πρόβλημα, το οποίο δημιουργεί ένταση και ταυτόχρονα ανάγκη για λύση. Ακολουθεί μία οργανωμένη δομή, μέσα από προσεκτικά επιλεγμένα στάδια σχεδιασμού οδηγεί τους συμμετέχοντες σε ένα ταξίδι της κατανόησης. Χρησιμοποιεί τη θεατρική φόρμα και τα συναισθήματα, τους κώδικες της ανθρώπινης έκφρασης και επικοινωνίας, μεταφορές και σύμβολα για να συνδέσει τα φαινομενικά ασύμβατα, να αναδείξει το εξαιρετικό μέσα στο τετριμμένο, να αποκαλύψει τη βαθύτερη ουσία των πιο σύνθετων καταστάσεων της ανθρώπινης ύπαρξης. Αναπτύσσεται μέσω του ρόλου και δημιουργεί φανταστικές ιστορίες πραγματικής ανθρώπινης συμπεριφοράς. Τη στιγμή που οι δυο κόσμοι, ο πραγματικός και ο φανταστικός, συνυπάρχουν στο μυαλό γεννιέται η συνειδητοποίηση και η κριτική σκέψη. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, το πιο σημαντικό προϊόν που μπορεί να παραχθεί στο τέλος της διαδικασίας, είναι ένα περισσότερο ολοκληρωμένο άτομο και όχι ένα είδος παράστασης (Γιαννοπούλου 2006, Γιαννοπούλου & Καραβόλτσου 2006).

Παράλληλα κάθε δομή Εκπαιδευτικού Δράματος προάγει τη γλωσσική ανάπτυξη. Οι συμμετέχοντες δρουν και αλληλεπιδρούν χρησιμοποιώντας τη γλώσσα. επινοούν, γράφουν, οικοδομούν εικόνες, προβλέπουν, οργανώνουν, διερευνούν, ζητούν και δίνουν πληροφορίες, κάνουν κριτική, διατυπώνουν ερωτήσεις και επιχειρήματα, διηγούνται, παίρνουν και δίνουν συνεντεύξεις σχεδιάζουν, ακούν, επιλέγουν, επεξηγούν μεταμορφώνουν

και ανακαλύπτουν και εκφράζουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους (Wagner 1985, Neelands 1992, Heathcote & Bolton 1999, Booth 1994).

Οι συμμετέχοντες όχι μόνο δρουν αλλά αναλύουν και ερμηνεύουν. Ο αναστοχασμός (reflection) είναι καθοριστικό στοιχείο του Εκπαιδευτικού Δράματος και συγχρόνως το μοναδικό μέσο που μακροπρόθεσμα μπορεί να αλλάξει κάποιον. Το Εκπαιδευτικό Δράμα δεν περιορίζεται μόνο στη βιωματική εμπειρία αλλά προχωρά στη συνειδητοποίηση της εμπειρίας αυτής και έτσι επιτυγχάνει τη μάθηση (Pennington 2005).

Σύμφωνα με τον Bolton (1986) η λειτουργία του εκπαιδευτικού στο δράμα έγκειται στο να ανεβάσει το νόημα ένα επίπεδο πιο πάνω από αυτό που θα κατακτούσαν τα παιδιά από μόνα τους. Οι παιδαγωγικές αρχές του Bruner, η αναπτυξιακή θεωρία του Vygotsky και οι αρχές και έννοιες της κοινωνικο-ιστορικής και πολιτισμικής προσέγγισής του και συγκεκριμένα αυτές για το επικοδομητισμό, τη ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης, τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων, τον αναστοχασμό και τη συνεργασία υποστηρίζουν την λογική του σχεδιασμού των μαθημάτων του εκπαιδευτικού δράματος (Bruner 1962, Vygotsky 1986, Bigge & Shermis 1992, Sealey 1996).

Οι παιδαγωγικοί στόχοι που μπορεί να επιτευχθούν μέσα από το Εκπαιδευτικό Δράμα μπορούν να καλύψουν τις παρακάτω κατηγορίες: Ανάπτυξη προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ανάπτυξη αισθητικής, κατανόηση γεγονότων και εννοιών. Το Εκπαιδευτικό Δράμα μπορεί χρησιμοποιηθεί είτε στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης είτε της άτυπης. Ανάλογα με τους στόχους στους οποίους θα δοθεί έμφαση, η εφαρμογή του εκπαιδευτικού δράματος μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με άλλες περιοχές μάθησης (μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος), οπότε χαρακτηρίζεται ως μεθοδολογία, ή αυτόνομα, οπότε αποτελεί ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο (McEntagart 1998, Pennington 2005). Στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας το Εκπαιδευτικό δράμα μπορεί να λειτουργήσει σαν ομπρέλα που θα αγκαλιάσει διάφορες εκπαιδευτικές δράσεις με στόχο τη δημιουργία ενός κλίματος αμοιβαίου σεβασμού, κατανόησης, συνεργασίας, αποδοχής ιδιαιτεροτήτων μέσω της καλλιέργειας, της επικοινωνίας, της διαπροσωπικής κατανόησης και απόκτησης προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων.

Πρακτική εφαρμογή

Το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» (1999-2007) στο οποίο εντάσσονται διάφορες εκπαιδευτικές έρευνες και δράσεις στοχεύει στην αναβάθμιση της μειονοτικής εκπαίδευσης, στην αρμονική ένταξη των παιδιών αυτών στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην υποστήριξη των οικογενειών για να ενισχύσουν τη σχολική επίδοση των παιδιών τους παιδιά και να παραμείνουν στο σχολείο μέχρι την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Στα πλαίσια των δράσεων σε οικισμούς: *Υποστήριξη μειονοτικού μαθητικού πληθυσμού με ιδιαίτερα προβλήματα*⁴⁹⁶ και συγκεκριμένα στο *Εργαστήριο Ήχου – Εικόνας*, το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων έκφρασης και επικοινωνίας, την ενθάρρυνση και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και την εξοικείωση με το ρόλο μέλους ομάδας εφαρμόζονται κάποιες από τις τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος ως μεθοδολογικά εργαλεία με απώτερο σκοπό οι συμμετέχοντες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες που θα βοηθήσουν στη διαδικασία ενδυνάμωσή τους και στη συμμετοχή τους στη εκπαιδευτική διαδικασία. Τέσσερις

⁴⁹⁶ «Το πεδίο της συγκεκριμένης δράσης είναι μειονοτικοί οικισμοί με ιδιαίτερα προβλήματα, οικονομικά και κοινωνικά, που χαρακτηρίζονται από πολύ ψηλά ποσοστά μη φοίτησης στο σχολείο και μαθητικής διαρροής. Πρόκειται για παρέμβαση στις οικογένειες στους τόπους διαμονής τους και στα σχολεία αυτών των περιοχών, η οποία έχει στόχο να αναπτύξει κίνητρα για να ενταχθούν στο σχολείο τα παιδιά και να παραμείνουν μέχρι την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η παρέμβαση περιλαμβάνει: Κοινωνική Εργασία με τις οικογένειες, τα παιδιά και τις εκπαιδευτικές κοινότητες 2. Κοινωνική εργασία με γονείς και ομαδική συμβουλευτική ενηλίκων και 3. Πληροφόρηση και εκπαιδευτικός προσανατολισμός μειονοτικών μαθητών.» Για περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο:

(<http://www.museduc.gr/indexphp/page6>)

ομάδες των παιδιών συμμετέχουν στο πρόγραμμα του Εκπαιδευτικού Δράματος. Χαρακτηριστικά των ομάδων αυτών είναι ο μεγάλος αριθμός (μέχρι και 30 μαθητές), η μεγάλη κινητικότητα, το εύρος των ηλικιών (από 5 μέχρι 13), το χαμηλό επίπεδο ελληνομάθειας με αποτέλεσμα τη μεγάλη δυσκολία λεκτικής επικοινωνίας ειδικά σε αυτές που δεν συμμετέχει μεταφραστής. Όλοι αυτοί οι παράγοντες σε συνδυασμό με τη δυσκολία συνεργασίας, της αποδοχής της ικανότητας του εαυτού και του άλλου, την ανάγκη για συνεχή προσοχή δημιουργούν θέματα πειθαρχίας και καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την ομαδοποίηση και τη συλλογικότητα. Η εφαρμογή του Εκπαιδευτικού Δράματος ως γνωστικό αντικείμενο το οποίο απαιτεί σταθερές, κλειστές ομάδες, κοντινών ηλικιών αντιμετώπισε αρκετά εμπόδια. Το ενδιαφέρον όμως των παιδιών και η διάθεσή τους να συμμετάσχουν σε κάτι διαφορετικό, ο πηγαίος ενθουσιασμός τους, η αγάπη τους και η μεγάλη τους χαρά αποτέλεσε κίνητρο για τη συνέχεια αυτής της δύσκολης προσπάθειας.

Αρχικά έγιναν διάφορες ασκήσεις /δραστηριότητες και θεατρικά παιχνίδια με στόχους τη γνωριμία, ανάπτυξη εμπιστοσύνης, δέσιμο της ομάδας, την ανάπτυξη ενός κλίματος και αισθήματος εμπιστοσύνης, στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της συγκέντρωσης και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Στη συνέχεια εφαρμόστηκε η τεχνική του Θεάτρου του Αναγνώστη η οποία επιλέχθηκε από τη γράφουσα ως η πιο κατάλληλη θεατρική σύμβαση για τα παιδιά των ομάδων αυτών με τη μεγάλη κινητικότητα, τη δυσκολία στη συνεργασία, τα προβλήματα πειθαρχίας και τη δυσκολία επικοινωνίας στα Ελληνικά.

Το Θέατρο του Αναγνώστη είναι μια θεατρική σύμβαση/ μια μικρή θεατρική παράσταση που υποστηρίζει τη λογοτεχνία και την ανάγνωση. Είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος να παρουσιαστεί η λογοτεχνία με δραματική μορφή. Έχει παρατηρηθεί ότι το Θέατρο του Αναγνώστη είναι πολύ αποτελεσματικό στη διδασκαλία της γλώσσας αλλά και στον τομέα των κοινωνικών σπουδών. Προάγει γραπτό και προφορικό λόγο και επικοινωνιακές δεξιότητες ενώ ταυτόχρονα διαπραγματεύεται ένα κοινωνικό θέμα. Προάγει τη δημιουργική μάθηση και δημιουργεί ένα περιβάλλον συνεργασίας. Αποτελεί ομαδική προσπάθεια και είναι αποτελεσματικό σε όλους το μαθητές ανεξάρτητα της αναγνωστικής τους ικανότητας.

Οι μαθητές δημιουργούν ένα επιτυχημένο μικρό θεατρικό γεγονός μέσα στη τάξη τους και αν θέλουν το παρουσιάζουν και σε άλλους. Επικοινωνούν πάνω σε αυτά που ήδη γνωρίζουν, αισθάνονται πολύ καλά για τον εαυτό τους, κάνουν επιλογές, έχουν την αίσθηση της ολοκλήρωσης ενός project, εργάζονται ατομικά και συλλογικά, γνωρίζουν πως ότι λένε και ότι κάνουν αξιολογείται θετικά από τους δασκάλους και τους συμμαθητές τους, ανακαλύπτουν ότι μπορούν να μάθουν από τους άλλους και οι άλλοι από αυτούς, ανακαλύπτουν ότι μπορούν να προσφέρουν κάτι, μαθαίνουν διασκεδάζοντας.

Το Θέατρο του Αναγνώστη ενισχύει τη δημιουργία μιας δυνατής μαθησιακής κοινότητας, χρησιμοποιεί την αφήγηση, αποτελεί ομαδική προσπάθεια, δε χρειάζεται ειδικό εξοπλισμό, δημιουργεί ένα πνεύμα συνεργασίας, είναι αποτελεσματικό σε όλους το μαθητές ανεξάρτητα της αναγνωστικής τους ικανότητας, προάγει τη δημιουργική μάθηση, δε χρειάζεται απομνημόνευση, τα κείμενα χρησιμοποιούνται ανοιχτά στη παράσταση.

Η τεχνική αυτή παρέχει ένα αληθινό πλαίσιο για ανάγνωση κειμένων με στόχο να δημιουργήσουν τα παιδιά μια μικρή παράσταση. Με αυτό τον τρόπο δε συνειδητοποιούν ότι κάνουν ανάγνωση γιατί εστιάζουν στην παράσταση. Η παράσταση δίνει ζωή στα μνημάτα και τα σύμβολα του κειμένου μέσα από το λόγο επικεντρώνεται στο ζωντάνεμα των λέξεων.

Ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. *Επιλογή της ιστορίας.* Όλες οι ιστορίες μπορούν να διασκευαστούν για το Θέατρο του Αναγνώστη κάποιες όμως είναι καλύτερες για αυτό το σκοπό. Γενικά οι ιστορίες πρέπει να είναι απλές και ζωντανές με διαλόγους και δράσεις χωρίς πολλές σκηνές ή πολλούς χαρακτήρες. Προτείνεται η αφήγηση μερικών ιστοριών για να επιλεγεί αυτή που αρέσει στους περισσότερους.

2. *Διασκευή της ιστορίας.*⁴⁹⁷ Μελέτη της ιστορίας και ανεύρεση των ρόλων. Διαχωρισμός αφηγητών και χαρακτήρων. Η ιστορία προσαρμόζεται στις ανάγκες της ομάδας. Εάν είναι μικρή σε αριθμό μπορεί να μοιραστούν στους αναγνώστες περισσότεροι από ένας ρόλος, να αφαιρεθεί ένας χαρακτήρας ή να συνδυασθεί με έναν άλλο, μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί ο χαρακτήρας σε αφήγηση. Εάν η ομάδα είναι μεγάλη μπορεί να αυξηθούν οι αφηγητές, να μοιραστούν οι χαρακτήρες, να χρησιμοποιηθούν βωβοί χαρακτήρες ειδικά όταν υπάρχουν παιδιά που δεν μπορούν να διαβάσουν. Προτείνεται, να αφαιρεθούν μέρη της ιστορίας όπως μεγάλα αφηγηματικά κομμάτια, δευτερεύοντες χαρακτήρες και ασήμαντες σκηνές για να γίνει το κείμενο πιο εύκολο στην κατανόηση και στην παρουσίαση. Η αφήγηση είναι πολύ σημαντική στο Θέατρο του Αναγνώστη. Άλλοτε γίνεται απλή για μικρούς αναγνώστες και άλλοτε πολύπλοκη και καλλιτεχνική για μεγαλύτερους. Η μορφή του κειμένου πρέπει να διευκολύνει την ανάγνωση και την καλή ερμηνεία. Αν οι μαθητές εξοικειωθούν μπορούν μόνοι τους ομαδικά να διασκευάσουν μικρές ιστορίες για το θέατρο του αναγνώστη.⁴⁹⁸

3. *Παρουσίαση της ιστορίας.* Κάθε αναγνώστης ένας πρέπει να έχει το δικό του κείμενο όχι το δικό του ρόλο απαραίτητα ειδικά όταν υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός στην ομάδα. Για τους μικρούς αναγνώστες καλύτερα οι διαφορετικοί ρόλοι να είναι τυπωμένοι με διαφορετικό χρώμα. Υπογραμμίζονται οι λέξεις που δίνουν οδηγίες για την παράσταση. Ακολουθεί η πρώτη ανάγνωση είτε σιωπηρή είτε ηχηρή ανάλογα με τις ικανότητες των παιδιών, ο εντοπισμός και ερμηνεία δύσκολων λέξεων.

4. *Δημιουργικές αναγνώσεις.* Στη φάση αυτή γίνονται πολλές δραστηριότητες/ ασκήσεις που στοχεύουν στην ανάπτυξη ομαδικότητας, συνεργασίας, ενίσχυσης της πίστης τους ότι μπορούν να τα καταφέρουν και στην απόκτηση δεξιοτήτων που θα οδηγήσουν στη προφορική ερμηνεία του κειμένου. Επίσης δίνονται μεθοδολογικές οδηγίες για μια πιο ερμηνευτική ανάγνωση γίνονται πολλές αναγνώσεις με διαφορετικούς τρόπους είτε ομαδικά σε ζευγάρια, σε μικρές ομάδες είτε ατομικά.

5. *Δημιουργική επένδυση της ιστορίας.* Καθώς η ομάδα έχει εξοικειωθεί με την ανάγνωση της ιστορίας προχωράει σε αυτή τη φάση στην καλλιτεχνική επένδυσή της. Εδώ γίνονται κάποιες δραστηριότητες/ ασκήσεις παντομίμας, αφήγησης, χρήσης της γλώσσας του σώματος, κίνησης, ρυθμού, μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν μερικά μουσικά όργανα ή αυτοσχέδια μουσικά όργανα για ηχητικά εφέ. Η ομάδα επιλέγει τους τρόπους επένδυσης της ιστορίας. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει, εμπνέει και σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει τη γνώμη του.

6. *Προετοιμασία για την παράσταση/παρουσίαση.*⁴⁹⁹ Σε αυτό το στάδιο μοιράζονται οι ρόλοι. Κάθε αναγνώστης υπογραμμίζει τους ρόλους και τις οδηγίες του, σημειώνει στο κενό μπροστά από κάθε ρόλο τις μεθοδολογικές οδηγίες του. Εδώ δίνονται πρακτικές οδηγίες προς τους αναγνώστες πάντα με προσοχή και σεβασμό προς την προσωπικότητα του μαθητή. Αν οι μαθητές δε θέλουν δεν χρειάζεται να παρουσιαστεί σε άλλους. Στόχος δεν είναι να δημιουργήσουμε ηθοποιούς αλλά δημιουργικούς ανθρώπους με εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και ένα κίνητρο για να αγαπήσουν τη λογοτεχνία. Η παράσταση είναι ένα όχημα προς αυτή την κατεύθυνση και όχι αυτοσκοπός.

7. *Η Παράσταση.* Οι αναγνώστες τοποθετούνται σε ημικύκλιο, άλλοι κάθονται χαμηλά, άλλοι σε ψηλά σκαμπό και άλλοι στέκονται. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν σκαμπό κάθονται σε καρέκλες. Τα κείμενα τοποθετούνται σε μουσικά αναλόγια. Οι αφηγητές κοιτούν κατευθείαν προς το κοινό ή προς κάποια άλλη κατεύθυνση σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να κοιτάζονται. Οι χαρακτήρες κοιτάζουν ο ένας τον άλλο ή κατευθύνουν το βλέμμα τους προς το κοινό. Δεν χρειάζονται σκηνικά και κοστούμια. Αν χρησιμοποιηθούν κάποια θα είναι πολύ

⁴⁹⁷ Υπάρχει μια μεγάλη ξενόγλωσση βιβλιογραφία με διασκευασμένες ιστορίες για το θέατρο του Αναγνώστη. Μερικές ιστορίες που χρησιμοποιήθηκαν στο πρόγραμμα ανασύρθηκαν από <http://www.aaronshep.co.rt> μεταφράστηκαν από τη γράφουσα.

⁴⁹⁸ Για περισσότερες οδηγίες στον ιστότοπο από <http://www.aaronshep.co.rt/Tips1.html>

⁴⁹⁹ Αν η ομάδα το αποφασίσει μπορεί η ιστορία να βιντεοσκοπηθεί ή παρουσιαστεί σε κοινό. Αυτό μπορεί να είναι οι άλλες τάξεις του σχολείου ή οι γονείς ή σε μια εκδήλωση του σχολείου αν ταιριάζει με τη θεματολογία της ιστορίας. Αν οι μαθητές δε θέλουν δεν χρειάζεται να παρουσιαστεί σε άλλους

απλά. Μπορεί να χρησιμοποιηθούν κάποια σκηνικά αντικείμενα. Οι αναγνώστες μπορεί να μετακινούνται σε διαφορετικά μέρη της σκηνής, να παραμένουν στο ίδιο σημείο ή να παγώνουν την εικόνα για λίγα δευτερόλεπτα ανάλογα με τις ανάγκες της παράστασης. Μπορεί τα σκηνικά να αλλάζουν ή οι σκηνές να αλλάζουν. Για να αποφευχθεί η σύγχυση προτείνεται να δημιουργηθεί ένα απλό διάγραμμα μετακίνησης πάνω στη σκηνή κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της παράστασης έτσι ώστε τα παιδιά να γνωρίζουν καλά τι πρέπει να κάνουν. Πριν η παράσταση αρχίσει κάποιος αναγνώστης πρέπει να την προλογίσει με λίγα λόγια για την ιστορία, τον συγγραφέα και την παράσταση. Στο τέλος χρησιμοποιούν μια φράση όπως «και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα» την οποία λένε αργά και με ρυθμό. Ή τη λένε όλοι μαζί αργά. Μετά παγώνουν για λίγο. Κατόπιν κλείνουν τα κείμενα, κοιτάζουν το κοινό και υποκλίνονται.

Αφού τα παιδιά έχουν εξοικειωθεί με την τεχνική του Θεάτρου του Αναγνώστη μπορούν με την καθοδήγηση και ενίσχυση του εκπαιδευτικού να προχωρήσουν στη δημιουργία δικών τους ιστοριών ή να διασκευάσουν ιστορίες που τους αρέσουν και είτε να τις παρουσιάσουν είτε να φτιάξουν ένα βιβλίο με ιστορίες για το Θέατρο του Αναγνώστη.

Η εφαρμογή αυτής της τεχνικής στις ομάδες λειτούργησε θετικά δίνοντας κίνητρο και σκοπό στα παιδιά δημιουργώντας μια ευχάριστη ατμόσφαιρα αμοιβαίου σεβασμού και αποδοχής του άλλου. Αναπτύχθηκαν επικοινωνιακές δεξιότητες ενισχύθηκε η αυτοπεποίθησή τους, εξοικειώθηκαν με δύσκολες για αυτούς ελληνικές λέξεις, εμπλουτίστηκε το λεξιλόγιό τους και έγιναν καλύτεροι αναγνώστες. Δημιουργώντας ένα μικρό θεατρικό γεγονός αναπτύχθηκαν συναισθήματα ικανοποίησης από την ατομική και συλλογική προσπάθεια. Οι ιστορίες που χρησιμοποιήθηκαν έχουν θέμα την αντιμετώπιση της βίας, την ειρηνική λύση διαφορών και την εγκατάλειψη του σχολείου. Το πρόγραμμα συνεχίζεται και στοχεύει στην χρήση του Εκπαιδευτικού Δράματος για περαιτέρω εμπάθυνση στα θέματα αυτά.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

- Γιαννοπούλου, Κ. (2006). « Ο ρόλος του Εκπαιδευτικού Δράματος στην κατανόηση των προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας. Θεωρία και πράξη» στο Δρακοπούλου, Κ. (επιμ.), *Θέατρο και Διαπολιτισμική Αγωγή*, Αθήνα, Δαίδαλος/ Ζαχαρόπουλος.
- Γιαννοπούλου, Κ., & Καραβόλτσου, Α. (2006). « Εκπαιδευτικό Δράμα: Μέθοδος βιωματικής μάθησης». Εισήγηση στα πλαίσια του 2^{ου} επιμορφωτικού συνεδρίου της Εκκλησίας της Ελλάδας: *Καλλιτεχνική Δημιουργία και Προσωπική Ολοκλήρωση*, Αθήνα.
- Κανδυλάκη, Α. (2005). «Φτώχεια και Δίκτυα Κοινωνικής Φροντίδας στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης» στο Ζαϊμάκης, Γ. και Κανδυλάκη, Α. (επιμ.), *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 239-267.
- Μπαγιουρούκη, Γ. (2005). «Φτώχεια και Δίκτυα Κοινωνικής Φροντίδας στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης» στο Ζαϊμάκης, Γ. και Κανδυλάκη, Α. (επιμ.), *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 177-204.
- Τσιτσελίκης, Κ, & Χριστόπουλος, Δ. (1997), (επιμ.), *Το Μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα: μια συμβολή των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Ξενόγλωσση:

- Bigge, I, M & Shermis, S. (1992). *Learning Theories for teachers*. HarperCollinsPublishers, 6th Ed, NY.
- Bolton, G. (1978). *Towards a theory in Drama in Education*, Longhman, Essex
- Bolton, G. (1984), *Drama as Education*, Longhman, Essex
- Bolton, G. (1992), *New perspectives in Classroom drama*, Simaon & Schuster, Hers.
- Bolton, G, & Heathcote, D. (1999). *So you want to use role play: A new approach to plan*, Trentham Books, Surrey.
- Bruner, J, S. (1969-70). "Seminar 17:Action/Image/ Symbol: Three ways of representing

- reality”, *Man: A Course of Study, Seminars for teachers*, Education Development Centre Cambridge, Mass, 117-119.
- Bruner, J. S. (1978). *Towards a theory of Instruction*. Balkan Press 8th Ed, Cambridge.
- Booth, D. (1994). *Story Drama: reading, writing and roleplaying across the curriculum*, Pembroke Publishers Limited, Canada.
- Dixon, N., Davis, A., Politano, C. (1996). *Learning with Readers Theatre: building Connections*, Peguis publishers, Canada.
- Lambert, A., & O’Neil, C. (1982). *Drama Structures: A practical handbook for teachers*, Hutchinson, London.
- O’Neil, C. (1995). *Drama Worlds: a framework for process drama*. Heinemann, Portsmouth.
- National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (1998) *All Our Futures: Creativity, Culture & Education*, Department of education and Employment, London.
- McEntegart, T. (1998). *In the garden of the imagination: Sewing the seeds of a peaceful future. Bosnia & Herzegovina*, International Centre for Drama in Education.
- Neelands, J. (1990). “*Structuring drama work*”, Cambridge University Press, Cambridge.
- Neelands, J. (1992). *Learning through Imagined Experience*, Hodder & Stoughton, London.
- O’Toole, J. (1992). *The Process of Drama: negotiating art and meaning*, Routledge, London
- Pennington, E. (2004) «Μια Συνταγή για Ένα Καλό Δράμα: Τα Υλικά». Ανέκδοτο υλικό από το αρχείο του Πανελληνίου Συλλόγου Εκπαιδευτικού Δράματος. Αθήνα.
- Phinn, G. (1982). “Drama in the Multi-Racial School”, *Dance Drama*, Vol.2, No.1, 59-65
- The Gulbelkian Report: The Arts in Schools. Principles, Practice and Provision (1989), Oyer Press, 2nd Ed, London.
- Sealey, A. (1996). *Learning about language: Issues for primary teachers*, Open University Press, Buckingham.
- Wagner, B. J. (1990). Dorothy Heathcote. Drama as a Learning Medium, Stanley Thrones Ltd, 6th Ed, London.
- Veer, V, & Valsiner, J. (1991). *Undersrtanding Vygotsky*, Blackwell, London.